

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี*

Sustainable Development of Community Enterprises through Buddhist Peaceful Means

สุพจน์ กุหลาบกุลี

Supot Kularbkulee

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: sup-k@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนฐานรากให้มีความยั่งยืน ซึ่งเกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของประเทศให้มีความเข้มแข็ง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การขาดอาชีพ รายได้ที่ไม่เพียงพอ และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง โดยมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกระจายอยู่ทุกจังหวัดทั่วประเทศ และมีการจดทะเบียนจัดตั้งอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่ด้วยปัญหาของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน จึงได้นำหลักพุทธสันติวิธี อันมี 1) อปปริหานิยธรรม 7 เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรม 3) ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ทำร่วมกัน 4) เคารพนบถถือกัน ให้เกียรติกัน 5) เคารพให้เกียรติสตรีเพศ 6) เคารพในสิ่งที่ควรเคารพรวมถึงเคารพกติกา 7) สืบสาน รักษา ต่อยอดสิ่งที่ดีอยู่แล้ว และใช้หลักภาวะนา 4 เป็นการวัดผลประเมินผล ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตตภาพ และด้านปัญญาภาพ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จนทำให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนขึ้น ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี พบว่าขั้นตอนในการพัฒนา 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 รวมกลุ่มก่อตั้ง ขั้นที่ 2 รวมพลังบริหาร ขั้นที่ 3 ประสานเครือข่าย ขั้นที่ 4 ขยายการตลาด ขั้นที่ 5 ฉลาดประชาสัมพันธ์ ขั้นที่ 6 นำองค์ที่ยั่งยืนวิสาหกิจชุมชน โดยมุ่งการพัฒนา 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านพัฒนาบุคลากร ด้านการพัฒนาบริหารกลุ่ม ด้านการพัฒนาเงินและบัญชี ด้านการพัฒนาการผลิต ด้านพัฒนาการตลาด และ ด้านการพัฒนาสื่อสารประชาสัมพันธ์

คำสำคัญ: การพัฒนา; วิสาหกิจชุมชน; พุทธสันติวิธี

Abstract

Community enterprises serve as an approach to sustainable grassroots community development, arising from national development guided by the Sufficiency Economy Philosophy. Their goal is to strengthen the local community economy, which forms a vital foundation for the nation, by addressing issues such as poverty, lack of employment,

*Received August 28, 2024; Revised February 14, 2025; Accepted April 28, 2025

insufficient income, and reducing socioeconomic inequalities among rural and urban communities. Community enterprises have been established throughout all provinces nationwide, with continuous registration each year. However, due to existing challenges faced by community enterprises today, the principles of Buddhist Peaceful Methods have been applied to their development. These Buddhist peaceful means include the Seven Principles of *Aparihāṇiyadhamma*, which are ethical guidelines preventing decline and promote harmony: (1) frequent and regular meetings, (2) simultaneous commencement and adjournment of meetings and activities, (3) refraining from introducing new, disruptive practices or overturning established agreements, (4) mutual respect and honoring one another, (5) honoring and respecting women, (6) respecting what ought to be respected, including rules and regulations, and (7) preserving, maintaining, and further developing existing good practices. Additionally, the Fourfold Development (*Bhāvana*) principle is used as an evaluative framework, consisting of physical, behavioral, mental, and intellectual dimensions, which has been adapted to community enterprise development. The process of sustainably developing community enterprises through Buddhist peaceful means involves six key stages: (1) forming groups and establishing enterprises, (2) uniting management efforts, (3) coordinating networks, (4) expanding marketing, (5) intelligent public relations, and (6) sustaining the community enterprise organization. The development focuses on six critical areas: personnel development, group management, financial and accounting development, production development, marketing development, and communication and public relations development.

Keywords: Development; Community Enterprises; Buddhist Peaceful Methods

บทนำ

ประเทศไทยได้มีการกำหนดทิศทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยอย่างชัดเจน นั่นคือ แนวทางการพัฒนายั่งยืนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ขององค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี ได้ทรงเสนอปรัชญาที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างชัดเจน โดยรัฐบาลได้ยกย่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาและการบริหารประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นต้นมา เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความยั่งยืน จำเป็นต้องมีการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งระบบ โดยเริ่มจากระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ ในครั้งนี้ พระองค์พระราชทานแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยว่า จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น โดยการสร้างพื้นฐานให้มั่นคงก่อน เมื่อพื้นฐานมั่นคงพอสมควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมพัฒนาเศรษฐกิจในลำดับต่อไป ดังพระบรมราโชวาทซึ่งพระราชทานไว้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ความตอนหนึ่งว่า การพัฒนาประเทศต้องดำเนินการตามลำดับขั้น โดยเริ่มจากการสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ การให้ประชาชนมีความพอเพียงในเรื่องอาหารและการใช้ชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้น การใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชาการจะช่วยให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ เมื่อพื้นฐาน

มั่นคงและสามารถดำเนินการได้แล้ว จึงค่อยๆ สร้างเสริมความเจริญและพัฒนาเศรษฐกิจในระดับที่สูงขึ้นต่อไป (Office of the Special Committee for Coordinating Royal Projects, 2021)

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนฐานรากให้มีความยั่งยืน ซึ่งเกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของประเทศให้มีความเข้มแข็ง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การขาดอาชีพ รายได้ที่ไม่เพียงพอ และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนชนบทและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลกำหนดอนุญาตให้ชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันขึ้นทะเบียนจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ดำเนินกิจการทั้งในด้านการผลิตและการบริการ ด้วยการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างสรรค์พัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพมีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่ม ให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้สามารถยืนหยัดอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และสามารถที่จะพัฒนาเติบโตต่อเนื่องเป็นธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลางได้ในอนาคต โดยมีการตราพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ขึ้นมารองรับสถานะของวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ รูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจะแตกต่างกับรูปแบบการทำธุรกิจ คือ วิสาหกิจชุมชนจะไม่มุ่งเน้นแสวงหากำไร แต่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีรายได้สามารถอยู่ได้ มีความรักสามัคคี เกื้อกูลกัน พึ่งพาอาศัยกัน อย่างมีเสถียรภาพ

โดยมีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกระจายอยู่ทุกจังหวัดทั่วประเทศ และมีการจดทะเบียนจัดตั้งอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยจากรายงานของกองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร แสดงสถิติเปรียบเทียบจำนวนและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั่วประเทศ พบว่า มีจำนวนสมาชิกในปี พ.ศ. 2564 (ข้อมูล ณ วันที่ 7 มิถุนายน 2564) รวมทั้งสิ้นจำนวน 331,264 แห่ง มีจำนวนสมาชิก รวมทั้งสิ้น 5,494,836 รายซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2548 ที่มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนรวม 8,710 แห่ง จำนวนสมาชิก 137,970 ราย แสดงให้เห็นว่า การรวมกลุ่มจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ได้รับการตอบรับจากชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศเพิ่มมากขึ้น (Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, Community Enterprise Information System, 2021)

โดยวิสาหกิจชุมชนจะพัฒนาเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการตลาดเป็นสำคัญ การพัฒนาการตลาดจึงมีบทบาทที่สำคัญมากต่อการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งในจำนวนวิสาหกิจชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้น ปรากฏว่าวิสาหกิจชุมชนบางแห่ง กิจการไม่มีความยั่งยืนได้ตลอดรอดฝั่ง บางแห่งปิดตัวลงไม่สามารถไปต่อได้ ทำให้ขาดการต่อเนื่องและสูญเสียโอกาส เหตุผลสำคัญประการหนึ่งมาจากปัญหาการขาดทักษะทางการตลาด ทำให้วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถจำหน่ายสินค้าได้เท่าที่ควร วิสาหกิจชุมชนที่จะสามารถดำเนินการอย่างยั่งยืนได้จึงควรมีหลักการพัฒนาทางการตลาดที่ยั่งยืนเป็นปัจจัยสำคัญ

แต่ในปัจจุบันวิสาหกิจชุมชน ยังประสบกับปัญหาเหล่านี้คือ 1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ 2) ปัญหาด้านการมีรายได้น้อยไม่มีความยั่งยืน 3) ปัญหาด้านไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการตลาดและสร้างแบรนด์สินค้า 4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นมืออาชีพและการทำงานร่วมกัน 5) ปัญหาด้านการสื่อสารออนไลน์สร้างการรับรู้สินค้าให้เกิดการรับรู้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงวิสาหกิจชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise - SMCE) มาจากคำว่า “เล็ก” (Small) “จิ๋ว” (Micro) “ชุมชน” (Community) “วิสาหกิจ” (Enterprise) แปลว่า การประกอบการหรือกิจการขนาดเล็กและขนาดจิ๋ว ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนในชุมชนที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ในการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่ง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงเงินเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์กัน ผูกพันกับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มาเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบและทรัพยากรที่มีในชุมชน โดยการผลิตสินค้าและบริการที่สนับสนุนการพึ่งพาตนเอง และสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

ตามมาตรา 3 ในพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้บัญญัติคำว่า วิสาหกิจชุมชนไว้ดังนี้ วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด (Community Enterprise Promotion Act B.E. 2548, 2005)

จิระนุช ชาญณรงค์กุล (Chanarongkul, 2021) กล่าวว่าความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแค่เงินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม ซึ่งหมายถึงกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คนให้สามารถอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและไว้วางใจกันเหมือนพี่น้อง

วรรณพงศ์ ช่วยรักษา (Chuaraksa, 2017) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึงกิจการชุมชนโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนที่ใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชนในการดำเนินกิจการ เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ของชุมชนฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

วาสนา พิทักษ์ธรรม (Pitaktham, 2011) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) หมายถึง การรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชนตั้งแต่ 7 คน ขึ้นไป เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการกิน การอยู่ การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการ ชุมชน กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ การดำเนินงานที่เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์และวิถีชีวิตร่วมกัน โดยรวมตัวกันเพื่อประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม มีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดในการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนจึง หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

คุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน

สำนักกฤษฎีกาได้ออกประกาศคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2548 เรื่อง คุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนไว้ ดังนี้ 1) เป็นกิจการที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน 2) เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือประสงค์จะดำเนินการรวมกันเป็นชุมชน โดยคณะบุคคลที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคล และประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน 3) เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน 4) เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

สรุปความหมายและหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน ได้ว่า วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise - SMCE) มาจากคำว่า “เล็ก” (Small) “จิ๋ว” (Micro) “ชุมชน” (Community) “วิสาหกิจ” (Enterprise) แปลว่า การประกอบการหรือกิจการขนาดเล็กและขนาดจิ๋ว ซึ่งหมายถึง กลุ่มคนในชุมชนที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ในการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเองซึ่ง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงเงินเพียงอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์กัน ผูกพันกับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มาร่วมกันเพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุดิบและทรัพยากรที่มีในชุมชน โดยการผลิตสินค้าและบริการที่สนับสนุนการพึ่งพาตนเองและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลุ่มบุคคลหรือคณะทำงานที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการนี้อาจเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ และประกอบด้วยสมาชิกที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนไม่น้อยกว่า 7 คน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชน เป็นกิจการที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน วิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนภายใต้ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และฉบับแก้ไข คือพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดพลังในการทำกิจการมากขึ้น วิสาหกิจชุมชนสามารถที่จะรวมตัวกันประสานเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย โดยจะเรียกว่าเป็น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายความว่า “คณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย “กิจการวิสาหกิจชุมชน” หมายความว่า กิจการของวิสาหกิจชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise Promotion Act, 2005)

รูปแบบของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็นกิจการที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน สามารถดำเนินการในรูปแบบของนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้ จึงสามารถแบ่งรูปแบบการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้ (Department of Agricultural Extension, 2021)

1. บุคคลธรรมดา วิสาหกิจชุมชนที่ไม่เป็นนิติบุคคลถือเป็นบุคคลธรรมดาตามกฎหมาย โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องแบ่งรูปแบบบุคคลธรรมดาที่ประกอบธุรกิจออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1 คณะบุคคลที่มีใช้นิติบุคคล หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการที่มีเงินได้พึงประเมินร่วมกัน แต่ไม่มีวัตถุประสงค์จะแบ่งปันผลกำไรที่ได้จากกิจการที่ทำนั้น

1.2 ห้างหุ้นส่วนสามัญ หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแบ่งปันกำไรที่ได้จากกิจการที่ทำนั้น มีผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทเดียว คือ หุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด โดยหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนทั้งหมด

2. นิติบุคคล วิสาหกิจชุมชนที่พัฒนาและมีการขยายกิจการอาจเลือกประกอบกิจการในรูปแบบนิติบุคคลซึ่งจดทะเบียนได้ตามกฎหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสหกรณ์ และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

รูปแบบการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของคนใน ชุมชน วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่มีรูปแบบที่หลากหลาย แต่เชื่อมโยงและเกื้อกูลกันไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในการผลิตสินค้าและกิจกรรมด้านบริการ ดังนี้ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, 2019)

1. การผลิตสินค้า

1.1 การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นการแปรรูปหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นอาชีพหลัก ของคนในชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร เช่น การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ ในกลุ่มคนที่มีอาชีพทำนา หรือกลุ่มคนที่เป็นเครือข่ายกับชาวนา การทำผลไม้แปรรูปในกลุ่มคนที่เป็นชาวสวนผลไม้ หรือกลุ่มคนที่เป็นเครือข่ายกับชาวสวนผลไม้ เป็นต้น ฯลฯ

1.2 การทำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง หรือเพิ่มรายได้ เช่น การทำยาสมุนไพร เครื่องดื่มสมุนไพร เครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของสมุนไพร หรือการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การทอผ้าไหมลายพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ ฯลฯ

1.3 การทำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทดแทนการซื้อจากภายนอกเพื่อลดรายจ่ายและตอบสนอง การพึ่งตนเองของชุมชน เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร น้ำดื่ม สบู่ แชมพู น้ำยาล้างจาน ฯลฯ

2. กิจกรรมด้านบริการ

เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับสมาชิก และชุมชน กิจกรรมด้านบริการจึงมีได้หลายรูปแบบ เช่น 1) การบริการด้านการเงินและการสะสมทุน เช่น ออมทรัพย์ ธนาคารชุมชน 2) การบริการด้านการตลาด เช่น ร้านค้าชุมชน บัณฑิตน้ำมันชุมชน ตลาดนัดชุมชน 3) การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ท่องเที่ยวเชิงชุมชน โฮมสเตย์ สปา นวดแผนไทย 4) การบริการที่เป็นการสร้างรายได้ การอำนวยความสะดวก หรือแก้ปัญหาให้กับอาชีพหลัก เช่น ลานเทพาหล่ม การรวบรวมและปรับปรุงคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร การบริการซ่อมเครื่องจักรกล การเกษตร

ประเภทของกิจการวิสาหกิจชุมชน

กิจการวิสาหกิจชุมชนแม้จะมีหลากหลายรูปแบบ แต่จัดแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ขึ้นกับวัตถุประสงค์ระดับกิจการ และตลาดที่เป็นเป้าหมาย ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกิน ใช้อยู่ ขยายกันภายในชุมชนหรือระหว่าง ชุมชน หรือมุ่งเพียงตลาดท้องถิ่น เป็นกิจการที่ทำด้วยเทคนิควิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน แต่ต้องถูกหลักสุขอนามัย เช่น เครื่องแกง น้ำดื่ม น้ำยาล้างจาน แชมพูสมุนไพร ปุ๋ยหมักชีวภาพ ข้าวกล้องจากโรงสีชุมชน เป็นต้น เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน คือ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเพื่อให้คนในชุมชนมี สินค้าที่ดีสำหรับอุปโภค บริโภค 2) วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า

วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นกิจการที่พัฒนาต่อเนื่องจากวิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ใช้ความรู้ ประสบการณ์ เทคโนโลยีที่สูงขึ้น มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและด้วยรูปแบบที่ทันสมัย กิจการที่ต้องมี การควบคุม คุณภาพทุกขั้นตอน ได้รับการรับรองคุณภาพตามมาตรฐานสากล และควรคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ถิ่นเพื่อ บอกกล่าวความเป็นมาที่น่าสนใจอันเป็นจุดขายที่สำคัญ

เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า คือ ตลาดใหญ่นอก หรือตลาดแข่งขันทั้งระดับใน ประเทศ จนถึงการส่งออกต่างประเทศ เช่น ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ชนิดต่าง ๆ ที่เกิด จาก กระบวนการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน มีเป้าหมายเพื่อใช้ประโยชน์ในชุมชน หรือระหว่าง ชุมชน จึงไม่ ต้องใช้วิธีการหรือเทคโนโลยีที่ยุ่ยากซับซ้อน ในขณะที่บางกิจการมีเป้าหมายเพื่อตลาดใหญ่หรือ ตลาด ภายนอก กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจึงควรแยกแยะให้ชัดเจนว่า อะไรทำเพื่อตลาดชุมชน อะไรทำเพื่อ ตลาดภายนอก เพื่อที่จะได้ทำการผลิตและจัดการให้ถูกต้อง (Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, 2019)

ดังนั้นวิสาหกิจชุมชน จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน คือ วิสาหกิจชุมชนที่เน้นการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเองแบบพอเพียง โดยจะเป็น การผลิตเพื่อการกินการใช้ในครอบครัวหรือในท้องถิ่น ได้แก่ ข้าว อาหาร สมุนไพร บัญชี่ ของใช้ (หมายถึง แชมพู น้ำยาล้างจาน น้ำยาล้างผ้า สบู่) ซึ่งชาวบ้านทั่วไปจะสามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน
2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า คือ วิสาหกิจชุมชนที่มีการผลิตสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะตัว มีสูตรเด็ดเคล็ดลับ หรือมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น มีการผลิตได้มาตรฐาน สามารถนำไปจำหน่ายแข่งขันกับผลิตภัณฑ์หรือ สินค้าในตลาดทั่วไปได้

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ในอดีตที่ผ่านมาวิสาหกิจชุมชนเป็นองค์กรภาคประชาชนระดับรากหญ้า ไม่มีรูปแบบและไม่ได้เป็นนิติ บุคคลตามกฎหมาย การให้การสนับสนุนทำอย่างไม่เป็นระบบ ไม่ตรงความต้องการที่แท้จริง จึงมีการตรา กฎหมายขึ้นให้การรับรองสถานะ เพื่อให้การส่งเสริมดำเนินได้อย่างเป็นรูปธรรม

กฎหมายหลักที่กำหนดทิศทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย 1) พระราชบัญญัติส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบคือ กรม ส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์)พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 โดยมีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงาน ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี (Community Enterprise Promotion Act, 2005)

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

สันติวิธีหมายถึงแนวทางหรือวิธีการที่นำไปสู่ความสงบ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่าง สันติ เช่น การเจรจาเพื่อยุติความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง คำว่า "สันติวิธี" มาจากภาษาอังกฤษว่า "Non-violence" ซึ่งเน้นการใช้วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการจัดการกับปัญหาหรือการดำเนินชีวิต (Samran Somphong, 2016) ดังนั้น สันติวิธีจึงหมายถึงวิธีการที่ส่งเสริมความสงบสุขในสังคม เช่น การเจรจาเพื่อยุติ ความขัดแย้งอย่างสันติ โดยมุ่งหวังให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม จึงมีการเรียกการจัดการความขัดแย้งว่า "การ จัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี" ซึ่งมีความสำคัญในหลายด้าน ได้แก่ 1) สันติวิธีเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับ หลักศีลธรรม 2) การจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ 3) สันติวิธีสนับสนุนประชาธิปไตย 4) สันติวิธีส่งเสริมการมี

ส่วนร่วมของประชาชน 5) สันติวิธีสนับสนุนแนวคิดในการจัดการความขัดแย้งในทุกรูปแบบ 6) สันติวิธีมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด 7) สันติวิธีมีบทบาทในการประสานความขัดแย้งให้ลดน้อยลง (Phramaha Hansa Dhammamahaso (Nithibunyakorn), 2004) ดังนั้น สันติวิธีจึงเป็นหลักการและชุดวิธีที่พระพุทธเจ้าใช้ในการจัดการความขัดแย้งมีหลายกรณี เช่น การระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำระหว่างพระญาติทั้งสองฝ่าย และการแก้ไขข้อขัดแย้งของพระภิกษุในเมืองโกสัมพี วิธีการที่พระพุทธเจ้าเสนอเพื่อจัดการข้อพิพาท ได้แก่ การเจรจา การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง การประนีประนอม และการใช้เสียงข้างมาก ดังนั้น สันติวิธีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน และถือเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่มนุษย์ค้นพบในการจัดการความขัดแย้ง

หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนา

จากสภาพปัญหาของกลุ่มเป้าหมายผู้วิจัยจึงเลือกใช้หลักพุทธสันติวิธีที่จะเอื้อต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน จึงใช้หลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย

1) อปริหานิยธรรม 7

อปริหานิยธรรม 7 เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรม 3) ไม่บัญญัติสิ่งใหม่ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ทำร่วมกัน 4) เคารพนับถือกัน ให้เกียรติกัน 5) เคารพให้เกียรติสตรีเพศ 6) เคารพในสิ่งที่ควรเคารพรวมถึงเคารพกติกา 7) สืบสาน รักษา ต่อยอดสิ่งที่อยู่แล้ว

2) หลักภาวนา 4

หลักภาวนา 4 ถือว่าเป็นความเจริญ การทำให้เป็นให้มี เป็นกระบวนการฝึกอบรม กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย 1) กายภาวนา เป็นการเจริญทางกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) สीलภาวนา เป็นการเจริญทางศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดีมีการเกื้อกูลกัน 3) จิตภาวนา เป็นการเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตให้มีความเข้มแข็งความเจริญองกามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส 4) ปัญญาภาวนา เป็นการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2003)

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี ประกอบไปด้วย

1) พัฒนาด้านบุคลากร การพัฒนาด้านบุคลากร สมาชิกในชุมชนถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน การได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน ตลอดจนการที่ชาวบ้านมีความอดทนและพยายามสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อการดำเนินกิจกรรม อย่างไรก็ตามชาวบ้านที่เป็นสมาชิกก็ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการดำเนินงานหรือกิจกรรมที่ตนเข้าไปเป็นสมาชิกโดยสมาชิกต้องหมั่นติดตามความคืบหน้าขององค์กรและให้ความร่วมมือให้กิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การเข้าร่วมประชุมการร่วมติดตามศึกษาดูงาน หาความรู้ใหม่ ๆ การฝึกอบรมและพัฒนา (Training and Development) อยู่เสมอ พร้อมทั้งร่วมคิดและนำเสนอความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่และมีเป้าหมายเดียวกัน เพราะ “มนุษย์” คือกลไกสำคัญที่ทำให้งานในหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กร สามารถดำเนินไปได้

2) พัฒนาด้านการบริหารกลุ่ม การบริหารจัดการนี้มีได้เป็นหน้าที่หรือความรับผิดชอบของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคน เนื่องจากสมาชิกที่เข้าร่วม ควรมีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่แทนอย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตามสมาชิกที่ไม่ได้เข้าร่วมในสายบังคับบัญชา ก็ยังสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอความคิดเห็นหรือร่วมตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ กลุ่มที่ประสบความสำเร็จต้องมีการจัดแบ่งอำนาจหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน ประธานกลุ่มมีความเป็นผู้นำ การยอมรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ จึงทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและบริหารงานได้

3) พัฒนาด้านการเงินและบัญชี การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนต้องมีการวางแผนการ จัดหาเงิน การใช้จ่ายเงินทุน ให้สอดคล้องกัน วิสาหกิจชุมชนเมื่อมีรายได้จากการประกอบธุรกิจ มีหน้าที่ต้องเสียภาษี และต้องจัดทำบัญชี สมาชิกส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี จึงต้องให้ความรู้ และควรมีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวางระบบบัญชี ในการจดบันทึกข้อมูล มีการนำเสนอข้อมูลทางการเงินและการตรวจสอบ นอกจากนี้ควรมีการวางแผนการจัดหาเงินทุนจากธนาคาร และจากหน่วยงานภาครัฐในการขอสนับสนุนงบประมาณ โดยมีการจัดทำแผนธุรกิจ เพื่อให้เห็นการดำเนินงานในภาพรวมของกลุ่ม จะส่งผลให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การบริหารการเงินและบัญชี เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของวิสาหกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเงิน ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญที่วิสาหกิจหลายแห่งกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการหาทุนจากสถาบันการเงินหรือการจัดการเงินทุนหมุนเวียน ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการจัดการทางการเงินและการบัญชีที่มีระบบภายในองค์กร

4) พัฒนาด้านการผลิต การพัฒนาด้านการผลิตเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในการผลิตของแต่ละกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะต้องพิจารณาถึงข้อได้เปรียบที่ตนมีอยู่ โดยเปรียบเทียบกับหรือโอกาสในสินค้าที่กลุ่มผลิต ที่จะสามารถดำรงประโยชน์และสร้างรายได้ให้แก่กลุ่ม ดังนั้น ในกระบวนการผลิตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวัดวัตถุดิบที่เพียงพอและสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพื่อช่วยลดต้นทุนที่เกิดจากการจัดหาวัตถุดิบ นอกจากนี้ ทักษะและความรู้ความสามารถ รวมถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านและสมาชิกในกระบวนการผลิต จะมีส่วนช่วยให้สินค้าที่ผลิตมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และที่สำคัญต้องมีการวางแผนการผลิตให้รัดกุม สอดคล้องกับความต้องการของตลาดรวมทั้งมีความเข้าใจถึง กิจกรรมหลักๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับการผลิต เพื่อจะได้บริหารกิจกรรมเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกิจกรรมหลักๆ ที่สำคัญเช่น การออกแบบสินค้า (Product Design) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ (Packaging Design) และการสร้างแบรนด์ (Brand) ของตัวเอง เป็นต้น

5) พัฒนาด้านการตลาด การพัฒนาด้านการตลาด ตลาดถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อปัจจัยด้านการผลิต การผลิตนั้นแม้จะมีความได้เปรียบในการผลิต อย่างไรก็ตาม หากไม่สามารถค้นหาตลาดที่รองรับผลผลิตที่ผลิตได้ กิจกรรมของกลุ่มจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ โดยทั่วไปแล้ว ตลาดสำหรับผลผลิตที่กลุ่มผลิตมักจะอยู่ในท้องถิ่นและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นหลัก การดำเนินวิสาหกิจจึงต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารตลาด เพราะงานด้านการตลาด เป็นกระบวนการดำเนินงานและกิจกรรมทุกชนิด ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้สินค้าหรือบริการ เปลี่ยนมือจากผู้ผลิต ไปยังผู้บริโภค โดยการดำเนินงานด้านการตลาดนั้น จะประกอบด้วย การแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation) เมื่อสามารถแบ่งตลาดออกเป็นส่วนๆได้แล้ว ก็จะต้องทำการกำหนดเป้าหมาย (Market Target) หลังจากนั้น จึงทำการกำหนดตำแหน่งทางการตลาด (Market Positioning) และกำหนดส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ซึ่งต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการตลาด มาให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชน

6) พัฒนาด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาของกลุ่ม โดยกลุ่มต้องมีการติดต่อกับสมาชิกอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ มีการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกัน ระหว่างผู้นำ สมาชิกและระหว่างกลุ่มหรือบุคคลองค์กร นำความรู้ข่าวสารใหม่ๆมาแลกเปลี่ยน และสามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่ม โดยเฉพาะการเพิ่มสมาชิกคนรุ่นใหม่เข้ามา ช่วยในการเรียนรู้สิ่งที่ท้าทายทางด้านการตลาดออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ทันต่อยุคสมัย จะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนมีความยั่งยืนต่อไปได้

สรุป

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนฐานรากให้มีความยั่งยืน ซึ่งเกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างเศรษฐกิจในระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของประเทศให้มีความเข้มแข็ง เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การขาดอาชีพ และรายได้ รวมถึงการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชนทั้งชนบทและเมือง และด้วยปัญหาของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้น ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี พบว่าขั้นตอนในการพัฒนา 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 รวมกลุ่มก่อตั้ง ขั้นที่ 2 รวมพลังบริหาร ขั้นที่ 3 ประสานเครือข่าย ขั้นที่ 4 ขยายการตลาด ขั้นที่ 5 ตลาดประชาสัมพันธ์ ขั้นที่ 6 นำองค์กรยั่งยืนวิสาหกิจชุมชน โดยมุ่งการพัฒนา 6 ด้านประกอบด้วย ด้านพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารกลุ่ม ด้านการพัฒนาเงินและบัญชี ด้านการพัฒนาการผลิต ด้านพัฒนาการตลาด และ ด้านการพัฒนาสื่อสารประชาสัมพันธ์

References

- Chanarongkul, J. (2021). *Community Enterprise Promotion Division, Department of Agricultural Extension Model Community Enterprises*. Retrieved May 23, 2024, from www.ssnet.doae.go.th
- Chuaraksa, W. (2017). *Guidelines for the Development of Community Enterprises: A Case Study of the Indigo-Dyed Cotton Weaving Group, Tham Tao Village, Sakon Nakhon Province*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Community Enterprise Promotion Act B.E. 2548. (2005, January 18). *Royal Thai Government Gazette*. No. 122 Part 6 a. pp. 319-327.
- Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, Community Enterprise Information System. (2021). *Report on Comparative Statistics of Community Enterprises and Members Nationwide*. Retrieved May 23, 2024, from http://smce.doae.go.th/smce1/report/select_report_smce.php?report_id=17
- Department of Agricultural Extension. (2021). *Community Enterprise Operations Manual*. Retrieved May 23, 2024, from <http://www.smce-prujud.com/images/pdf/wce.pdf>
- Ministry of Agriculture and Cooperatives, Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division. (2019). *Community Enterprise Promoter's Manual*. (1st ed.). Bangkok: New Thammasat Printing House Limited.

- Phithaktham, W. (2011). *Community Business Management in the Form of Community Enterprises and Community Businesses: A Case Study of the Agricultural Housewives Group, Khok Pho District, Pattani Province*. (Research Report). Yala: Yala Rajabhat University.
- Phramaha Hansa Dhammamahaso (Nithibunyakorn). (2004). *Conflict Management Models through Buddhist Peacebuilding: A Case Study of the Mae Tachang River Basin, Chiang Mai Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Sri Ayuttaya.
- Somphong, S. (2016). *A Study and Analysis of Communication Models for Peace in Online Media Based on the Buddhist Peace Approach: A Case Study of the Komchadluek Newspaper Website*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Phra Nakhon Sri Ayuttaya.
- The Office of the Special Committee for Coordinating Projects under the Royal Initiative (OPDC). (2021). *Sufficiency Economy: The Royal Speech*. Retrieved June 16, 2024, from <http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/74>